

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2015

SEAN-GHRÉIGIS — ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

AM: 3 huaire an chloig

DÉ CÉADAOIN, 17 MEITHEAMH – MAIDIN 9.30 – 12.30

A. Cuir Gréigis air seo:-

Uair amháin, shocraigh Séas ar an gcine daonna a scriosadh le tuile mhór. Nuair a chuala sé é seo, d'ordaigh Proiméitéas dá mhac Deucalion long a dhéanamh ionas go sábhálfadh sé é féin agus a bhean chéile, Pyrrha.

I ndiaidh na tuile, chonaic siad nach raibh aon duine eile beo ar domhan. Nuair a d'ordaigh oracal dóibh cnámha a seanmháthar a chaitheamh taobh thiar díobh, bhí siad trína chéile ar dtús. Ach ar deireadh rug siad ar roinnt cloch agus chaith siad iad sin taobh thiar díobh. Rinneadh fir agus mná de na clocha a chaith Deucalion agus Pyrrha.

tuile: ὁ κατακλυσμός (-οῦ).

Proiméitéas: ὁ Προμηθεύς (-έως).

Deucalion: ὁ Δευκαλίων (-ωνος).

Pyrrha: ἡ Πύρρα (-ας).

oracal: τὸ χρηστήριον (-ου).

cnámha: τὰ ὀστᾶ (-ῶν).

seanmháthair: ἡ τήθη (-ης).

taobh thiar díobh: εἰς τοῦπισθεν.

táim trína chéile: ἀπορέω.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceistanna ina dhiaidh:-

(Tagann an fuirseoir Pilib, a bhfuil scil aige i ndaoine a chur ag gáire, chuig cóisir Callias gan chuireadh. Faigheann sé amach gur lucht éisteachta deacair iad na fealsúna atá ag ithe ann.)

ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἐδείπνουν. Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν θύραν εἶπεν ὅτι εἰσελθεῖν βούλοιο. ὁ οὖν Καλλίας ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· “εἰσίτω οὖν.” ὁ δὲ στὰς ἐπὶ τῷ ἀνδρῶνι ἔνθα τὸ δεῖπνον ἦν εἶπεν· “ὅτι μὲν γελωτοποιὸς εἰμι, ἴστε πάντες· ἤκω δὲ προθύμως νομίσας γελοϊότερον εἶναι τὸν ἄκκλητον ἢ τὸν κεκλημένον ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ δεῖπνον.” “κατακλίνου τοίνυν,” ἔφη ὁ Καλλίας.

δειπνούντων δὲ αὐτῶν ὁ Φίλιππος γελοῖόν τι εὐθύς ἐπεχείρει λέγειν. ὥς δ' οὐκ ἐκίνησε γέλωτα, τότε μὲν ἄχθεσθεις φανερὸς ἐγένετο. αὐθις δ' ὀλίγον ὕστερον ἄλλο τι γελοῖον ἐβούλετο λέγειν. ὥς δὲ οὐδὲ τότε ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, παυσάμενος τοῦ δεῖπνου συγκαλυψάμενος κατέκειτο. καὶ ὁ Καλλίας, “ὦ Φίλιππε,” ἔφη, “ὀδύνη σε εἴληφε;” καὶ ὡς ἀναστενάξας, “ναὶ μὰ Δί’,” ἔφη, “ὦ Καλλία, μεγάλη γε· ἐπεὶ γὰρ γέλωσ ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλωλεν, ἔρρει τὰ ἐμὰ πράγματα.”

ἀνδρῶν: árasán fear. ἄκκλητος: gan ghlaoch, gan chuireadh. ἐπιχειρέω: déanaim iarracht.

ἄχθομαι: táim suaite. συγκαλύπτομαι: clúdaím mé féin, clúdaím m'aghaidh. ὀδύνη: pian.

ἔρρω: tagaim chun deiridh, tá deireadh liom.

- Déan cur síos ar a raibh ar siúl sular tháinig Pilib. (6)
- Cad a rinne Pilib sa chaoi go ligfí isteach é? (6)
- Mínigh cén chaoi ar chosain Pilib é féin as teacht gan chuireadh chuig an gcóisir. (8)
- Cén fáth ar éirigh Pilib suaite go follasach? (6)
- Cad ba mhian leis a dhéanamh beagán níos moille agus cén toradh a bhí air? (6)
- Cén chaoi ar fhreagair Pilib don toradh seo? (6)
- Cén míniú a thugann Pilib do Callias ar a phian ollmhór? (6)
- Cén saghas duine é Pilib, dar leat? Bíodh tagairt agat don sliocht seo mar thacaíocht le do fhreagra. (6)

A.

- (i) *(Tugann Proxenus cuireadh do Xeineafón dul sa tsluaíocht ar thaobh Chíoras. Sula n-aontaíonn Xeineafón, téann sé i gcomhairle le Sócráiteas.)*

ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος. Πρόξενος γὰρ αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρω ποιήσιν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. ὁ μὲντοι Ξενοφῶν ἀναγνούς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει· ὁ δὲ συμβουλεύει αὐτῷ ἐλθόντι εἰς Δελφούς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ.

ἔλθων δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος ἀσφαλῶς ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐπινοεῖ· καὶ ἀνείλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἠτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα, πότερον λῶον εἶη αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν. “ἐπεὶ μὲντοι οὕτως ἦρου, ταῦτ’,” ἔφη, “χρῆ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν.”

XEINEAFÓN (90)

μεταπέμπομαι: gairim, cuirim toghairm ar. ξένος: cara. κρείττω ... νομίζω: tá níos mó measa agam. ἀναγιγνώσκω: léim. ἀνακοινῶ/ ἀνακοινοῦμαι (+ Tuiseal Tabharthach): téim i gcomhairle le. ἐπινοεῶ: tá sé ar intinn agam. ἀναιρέω: freagraím. αἰτιᾶομαι: cáinim. λῶον, λῶον: níos fearr.

NÓ

- (ii) *(Léiríonn Sócráiteas ar bhealach íorónta na buntáistí a bhaineann le bás a fháil sa chogadh. Tugann sé suntas ar leith d'óráidí molta na marbh, a mbíonn tionchar draíochtúil acu orthu siúd a chloiseann iad.)*

καλόν ἐστι τὸ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκειν. ταφῆς γὰρ καλῆς τυγχάνει, καὶ ἂν πένης τις ὢν τελευτήσῃ· καὶ ἐπαίνου τυγχάνει, καὶ ἂν φαῦλος ἦ, ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν, οἱ οὕτως καλῶς ἐπαινοῦσιν, ὥστε γοητεύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς. καὶ τὴν πόλιν ἐπαινοῦσι καὶ τοὺς τετελευτηκότας ἐν τῷ πολέμῳ καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, ὥστ' ἔγωγε ἠγούμαι μείζων καὶ γενναϊότερος καὶ καλλίων γεγονέναι.

καὶ αἰεὶ μετ' ἐμοῦ ξένοι τινὲς συνακροῶνται, πρὸς οὓς ἐγὼ σεμνότερος γίγνομαι· καὶ ἐκεῖνοι δοκοῦσί μοι ἠγέσθαι τὴν πόλιν θαυμασιωτέραν εἶναι ἢ πρότερον, ὑπὸ τοῦ λέγοντος ἀναπειθόμενοι. καὶ αὕτη ἡ σεμνότης παραμένει ἡμέρας πλείω ἢ τρεῖς· μόγισ δὲ τετάρτη ἢ πέμπτη ἡμέρα ἀναμιμνήσκομαι ἑμαυτοῦ καὶ αἰσθάνομαι ὅπου γῆς εἰμι, τέως δὲ οἶμαι ἐν μακάρων νήσοις οἰκεῖν.

PLATÓN (90)

ταφή: adhlacadh. φαῦλος: suarach. γοητεύω: cuirim faoi dhraíocht. ἠγέομαι: creidim. γενναῖος: uasal. συνακροᾶομαι: éistim taobh le. σεμνός: maorga, taibhseach. θαυμάσιος: iontach. σεμνότης: uaisleacht, mórgacht. μόγισ: le deacracht. ἀναμιμνήσκομαι (+ Tuiseal Ginideach): is cuimhin liom. τέως: idir an dá linn. μάκαρ: beannaithe.

B.

- (i) (*Cuireann Aiteíné comhairle ar Théiséas, ar mhaithe lena chathair, gan cnámha na laochra marbha a thabhairt ar ais do na hAirgíivigh sula bhfaightear mionn óna rí, Adrastós. Fáiltíonn Téiséas roimh a comhairle.*)

ΑΘΗΝΑ ἄκουε, Θησεῦ, τούσδ' Ἀθηναίᾱς λόγους,
ἃ χρεὶ σε δρᾶσαι, δρώντα δ' ὠφελεῖν τάδε.
μὴ δῶς τάδ' ὅστ' αὖ τοῖσδ' ἐς Ἀργεῖαν χθόνα
παισὶν κομίζεῖν ῥαδίως οὔτω μεθείς,
ἀλλ' ἀντὶ τῶν σῶν καὶ πόλεως μοχθημάτων
πρῶτον λάβ' ὄρκον, τόνδε ὀμνύναι χρεῶν
Ἄδραστον· οὗτος κύριος, τύραννος ὦν,
πάσης ὑπὲρ γῆς Δαναϊδῶν ὀρκωμοτεῖν.

ΘΗΣΕΥΣ δέσποιν' Ἀθάνᾱ, πείσομαι λόγοισι σοῖς·
σὺ γάρ μ' ἀνορθοῖς, ὥστε μὴ ἔξαμαρτάνειν·
καὶ τόνδ' ἐν ὄρκοις ζεύξομαι· μόνον σύ με
εἰς ὄρθον ἴστη· σοῦ γάρ εὐμενοῦς πόλει
οὔσης, τὸ λοιπὸν ἀσφαλῶς οἰκήσομεν.

EOIRIPIDÉAS (90)

Ἀθηναία = Ἀθηνᾶ. ὠφελέω: cabhraím le, téim chun tairbhe do. χθῶν: talamh, tír.
μεθείς: tabhairt ar ais. μόχθημα: cruatan. ὀμνυμι: tugaim mionn. χρεῶν = χρῆ.
κύριος: tá sé de cheart (aige) ... Δαναΐδα: Airgíivigh. ὀρκωμοτέω: mionnaím.
ἀνορθόω: coimeádam ceart. ἔξαμαρτάνω: déanam botún. εὐμενής: fabhrach.

ΝÓ

- (ii) (*Is é crann Aias a thagann as an gclogad le socrú cé a throidfidh in aghaidh Eachtair. Taispeánann an teachtaire do gach duine é, ach is é Aias amháin a aithníonn a mharc air agus is cúis áthais dó é.*)

ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος κυνέης, ὃν ἄρ' ἠθελον αὐτοί,
Αἴαντος· κῆρυξ δὲ φέρων ἄν' ὄμιλον ἀπάντη
δειξ' ἐνδέξια πᾶσιν ἀριστήεσσιν Ἀχαιῶν·
οἱ δ' οὐ γινώσκοντες ἀπηνήναντο ἕκαστος.
ἀλλ' ὅτε δὴ τὸν ἴκανε φέρων ἄν' ὄμιλον ἀπάντη,
ὅς μιν ἐπιγράψας κυνέη βάλε, φαίδιμος Αἴας,
ἦ τοι ὑπέσχεθε χεῖρ', ὃ δ' ἄρ' ἔμβαλεν ἄγχι παραστάς,
γνώ δὲ κλήρου σῆμα ἰδὼν, γῆθησε δὲ θυμῶ.
τὸν μὲν πὰρ πόδ' ἐὼν χαμάδις βάλε φώνησέν τε·
“ὦ φίλοι, ἦ τοι κλῆρος ἐμός, χαίρω δὲ καὶ αὐτὸς
θυμῶ, ἐπεὶ δοκέω νικησέμεν Ἔκτορα δῖον.”

HÓIMÉAR (90)

ἐκθρόσκω (+ Tuiseal Ginideach): léimim amach as. κλῆρος: crann. κυνέη: clogad.
ὄμιλος: slua. ἐνδέξια: ó chlé go deas. ἀριστεύς: taoiseach. ἀπαναίνομαι: séanam, diúltaím do.
ὑπέχω: seasaim an fód ó (líne 7): i.e. an κῆρυξ (líne 2). σῆμα: comhartha, marc.
γηθέω: déanam gairdeas. χαμάδις: don talamh. δοκέω: ceapaim.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[80]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(50)

μη̄ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐμμείνατέ μοι οἷς ἐδεήθην ὑμῶν, μη̄ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἂν λέγω ἀλλ' ἀκούειν· καὶ γάρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ὀνήσεσθε ἀκούοντες. μέλλω γάρ οὖν ἄττα ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ἐφ' οἷς ἴσως βοήσεσθε· ἀλλὰ μηδαμῶς ποιεῖτε τοῦτο. εὐ γάρ ἴστε, ἔάν με ἀποκτείνητε τοιοῦτον ὄντα οἶον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ μείζω βλάψετε ἢ ὑμᾶς αὐτούς· ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν βλάψειεν οὔτε Μέλητος οὔτε Ἄνυτος — οὐδὲ γὰρ ἂν δύναίτο — οὐ γὰρ οἶμαι θεμιτὸν εἶναι ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. ἀποκτείνειε μεντὰν ἴσως ἢ ἐξελάσειεν ἢ ἀτιμώσειεν· ἀλλὰ ταῦτα οὔτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς που μεγάλα κακά, ἐγὼ δ' οὐκ οἶομαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ποιεῖν ἢ οὗτος νῦν ποιεῖ, ἄνδρα ἀδίκως ἐπιχειρεῖν ἀποκτείνουσι.

THE INTELLECTUAL REVOLUTION

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist:- (30)

- Tabhair breac-chuntas ar na príomhphointí a rinne Sócratéis agus é á chosaint féin ag a thriail, mar a léirigh Platón iad.
- Mínigh go hachomair príomhchreidiúintí agus príomhchleachtais fhealsúnacha Shócratéis.
- Cad iad na bealaí ina bhféadfaí a rá go bhfuil an sliocht thuas ina eiseamláir thipiciúil de Shócratéis?
- Scríobh nóta gairid ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas maidir le Sócratéis:-
Leon ó Shalamas; iarmhairt Arginousae; Kriton.
- Mínigh modh ἀποκτείνητε agus tuiséal χείρονος a bhfuil líne fúthu sa sliocht thuas.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(50)

ὡς ὄρμαινε μένων, ὁ δὲ οἱ σχεδὸν ἦλθεν Ἀχιλλεὺς
ἴσος Ἐνυαλίῳ, κορυθαίκι πτολεμιστῇ,
σείων Πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὤμον
δεινὴν· ἀμφὶ δὲ χαλκὸς ἐλάμπετο εἴκελος αὐγῇ
ἢ πυρὸς αἰθομένου ἢ ἡελίου ἀνιόντος.
Ἔκτορα δ', ὡς ἐνόησεν, ἔλε τρόμος· οὐδ' ἄρ' ἔτ' ἔτλη
αὐθι μένειν, ὀπίσω δὲ πύλας λίπε, βῆ δὲ φοβηθεῖς·
Πηλείδης δ' ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεπορθῶς.
ἦύτε κίρκος ὄρεσφιν, ἐλαφρότατος πετεηνῶν,
ῥηιδίως οἶμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν,
ἢ δὲ θ' ὑπαιθα φοβεῖται, ὁ δ' ἐγγύθεν ὄξυ λεληκῶς
ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἐλέειν τέ ἐ θυμὸς ἀνώγει·
ὡς ἄρ' ὁ γ' ἐμμεμαῶς ἰθὺς πέτετο, τρέσε δ' Ἔκτωρ
τεῖχος ὑπὸ Τρώων, λαιψηρὰ δὲ γούνατ' ἐνώμα.

A WORLD OF HEROES

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist:- (30)

- Tabhair breac-chuntas ar na príomhimeachtaí i Leabhar 22 den *Iliad* a thit amach roimh an bpointe atá faoi thrácht sa sliocht thuas.
- Déan trácht gairid ar choincheap Hóiméar den chinniúint mar a léirítear i Leabhar 22 den *Iliad* é.
- Ainmnigh agus mínigh **dhá ghné ar bith** den sliocht thuas ar príomhthréithe den fhilíocht Hóiméarach iad.
- Scríobh nóta gairid ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-
Hekabe; Alexandros; Patroklos.
- Déan **an chéad líne** sa sliocht thuas a scanadh. Marcáil na cainníochtaí agus ainmnigh an mheadarach.

4. Freagair **trí** cinn de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá tríocha marc ag gabháil le gach ceist díobh:-

[90]

A.

- (i) Rianaigh cúrsa na n-imeachtaí chomh fada le tús Chogadh na Peilipínise in 431 RCh agus déan measúnú ar cé acu a bhí an cogadh dosheachanta nó arbh fhéidir é a sheachaint.
- (ii) Roghnaigh **dhá cheann ar bith** de na cathanna seo a leanas. Ainmnigh cé a throid iontu, tabhair breac-chuntas ar a gcúrsa, agus mínigh a dtábhacht:-
Amfapoil; Cunaxa; Chaeronea; Iseas.
- (iii) I ndiaidh an bua a fháil i gCogadh na Peilipínise in 404 RCh, bhí ceannas ag Sparta ar feadh breis agus tríocha bliain. Tabhair breac-chuntas ar na príomhimeachtaí sa tréimhse seo agus mínigh cén fáth ar tháinig deireadh leis.
- (iv) Tabhair léargas ginearálta ar ghníomhréim Peisistratus. Cén tábhacht a bhaineann leis i stair na hAithne, dar leat?

B.

- (i) Scríobh nóta beathaisnéise ar Eoiripidéas agus ainmnigh roinnt dá phríomhthréithe mar dhrámadóir. Tabhair breac-chuntas ar an bplota in **aon cheann ar bith** dá chuid drámaí.
- (ii) Samhlaigh gur tusa an staraí Túicidídéas. Scríobh cur síos achomair ar shaol agus ar shaothar do réamhtheachtaí mhóir Héaradatas. I gcomhthéacs do shaothair féin, luaigh gné **amháin** ar a laghad dá scríbhneoireacht ar chóir í a cháineadh, dar leat.
- (iii) Tabhair breac-chuntas ar fhorás na dealbhóireachta Gréagaí ón Ré Ársa go dtí an Ré Chlasaiceach. Bíodh tagairt agat do shampla **amháin** ar a laghad as **gach** tréimhse mar thacaíocht le do fhreagra.
- (iv) Tar éis duit breathnú ar na fótagraif **A**, **B** agus **C** thíos, freagair **dhá cheann ar bith** de na ceisteanna seo a leanas:-
- (a) Ainmnigh an tréimhse lena mbaineann an vása i bhFótagraf **A**. Luaigh na gnéithe a bhaineann go tipiciúil le vásaí ón tréimhse seo.
- (b) Cuir in iúl cé acu leis an ord Dórach nó leis an ord Iónach san ailtireacht a bhaineann an teampall i bhFótagraf **B**. Mínigh conas mar atá sé ina eiseamláir thipiciúil den ord ailtireachta sin.
- (c) Cén foirgneamh a thaispeántar i bhFótagraf **C**? Déan trácht gairid ar **dhá cheann ar bith** dá ghnéithe ailtireachta.

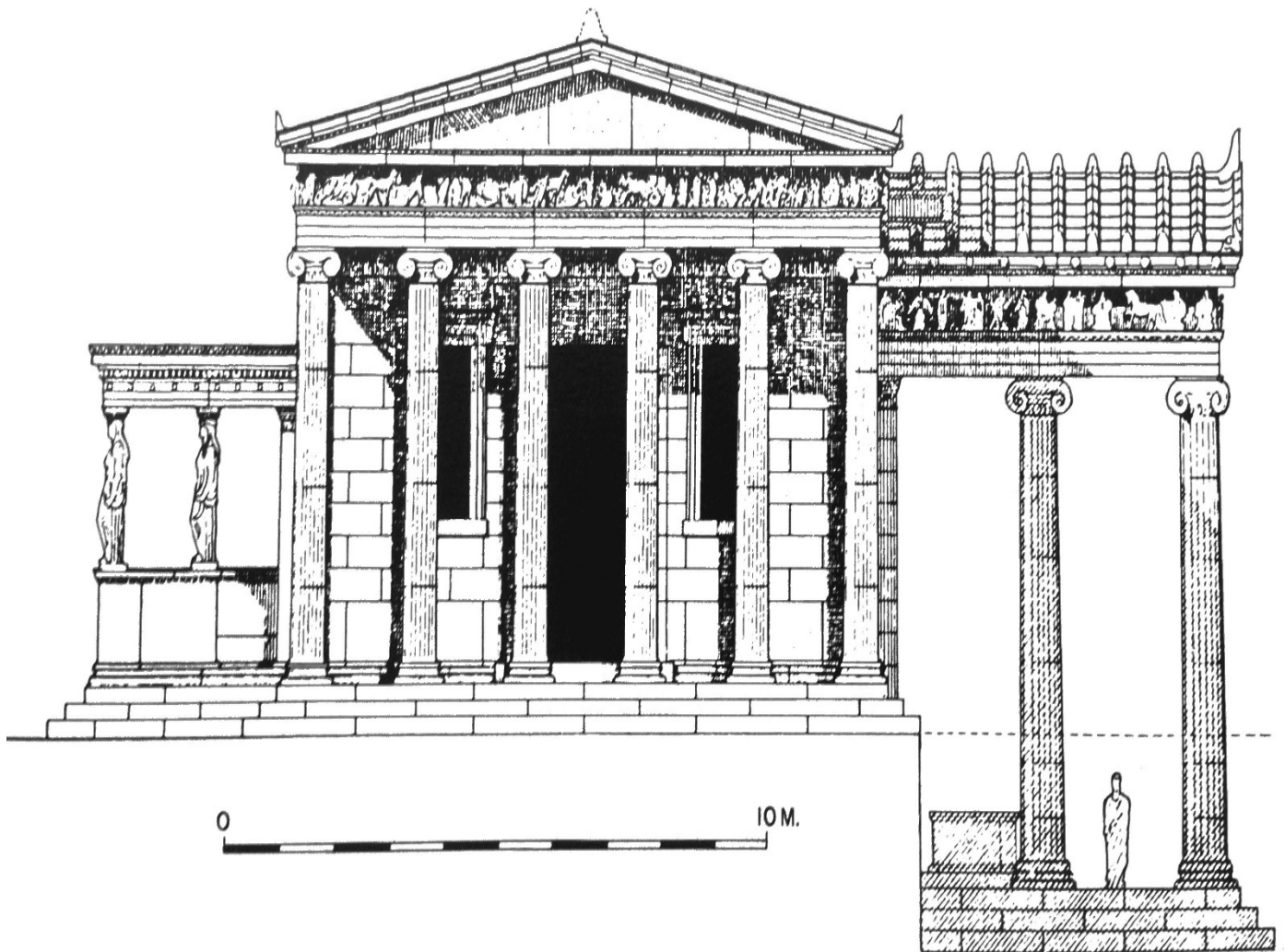
A

B

C

Baineadh Fótagraf A as Boardman: *Greek Art*, Thames and Hudson.
Baineadh Fótagraf B as Lawrence: *Greek Architecture*, Yale University Press.
Baineadh Fótagraf C as Richter: *A Handbook of Greek Art*, Phaidon.

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán